

Концептуально-аналітична записка

Справедлива трансформація після 2027 року: нова рамка ЄС та можливості адаптації для України

Україні не варто копіювати “першу фазу” справедливої трансформації ЄС у чистому вигляді

Нинішній етап формування політики справедливої трансформації в Україні значною мірою відповідає початковій європейській моделі, у центрі якої перебувають:

- підтримка вугільних територій;
- територіальні плани справедливої трансформації;
- донорські та спеціальні фінансові механізми підтримки;
- пом'якшення соціально-економічних наслідків структурних змін;
- підходи, близькі до логіки Фонду справедливої трансформації ЄС..

Водночас після 2022 року в ЄС поступово змінюється сама логіка політики справедливої трансформації. Вона дедалі менше обмежується підтримкою вугільних територій і все більше інтегрується у ширшу політику:

- промислової модернізації;
- конкурентоспроможності;
- енергетичної безпеки;
- економічної стійкості;
- трансформації ринку праці.

У цей період Європейський зелений курс поступово перестає функціонувати як окремий “зелений” напрям політики та дедалі більше поєднується з питаннями економічного розвитку, промислової політики, безпеки та стратегічної автономії ЄС.

Це особливо помітно у дискусіях щодо нового багаторічного бюджету ЄС на 2028–2034 роки, де підтримка територій справедливої трансформації дедалі менше розглядається як окремий фінансовий механізм і все більше поєднується з ширшими пріоритетами економічної, промислової та енергетичної політики ЄС.

У цих умовах для України важливо не лише переймати окремі інструменти першої фази європейської політики справедливої трансформації, а формувати модель, здатну адаптуватися до нової логіки розвитку ЄС після 2027 року.

Що це означає для України

1. Політика трансформації має охоплювати не лише вугільні громади

Вугільні громади можуть залишатися основною точкою входу у політику справедливої трансформації. Водночас з урахуванням змін у політиці ЄС український підхід уже зараз має бути ширшим і охоплювати також території, де відбуваються глибокі економічні та промислові зміни:

- старопромислові території;
- енергетично вразливі громади;
- постраждалі від війни промислові регіони;
- території економічної перебудови.

Це пов'язано з тим, що в ЄС справедлива трансформація поступово виходить за межі суто “вугільної політики” та дедалі більше стосується ширших процесів економічної перебудови, промислової модернізації та енергетичної стійкості.

2. Справедлива трансформація не повинна зводитися лише до соціальної підтримки

Перекваліфікація працівників, соціальні послуги чи малі грантові програми є важливими складовими трансформації, однак самі по собі вони не забезпечують структурного оновлення місцевої економіки.

Досвід громад Шептицького вугільного мікрорегіону показує, що плани дій справедливої трансформації можуть охоплювати значно ширший спектр напрямів:

- економічну диверсифікацію;
- розвиток енергетичної інфраструктури;
- формування інвестиційних проєктів;
- підтримку нових секторів економіки;
- міжмуніципальну співпрацю;
- підвищення енергетичної стійкості.

Німецький досвід також демонструє, що успішна трансформація вугільних регіонів базувалася не лише на соціальній підтримці працівників, а й на комплексному оновленні територій. Йшлося про:

- модернізацію інфраструктури;
- репрофілювання промислових територій;
- розвиток університетів і дослідницьких центрів;
- підтримку нових виробництв;
- створення нових економічних кластерів.

При цьому німецький досвід також засвідчив, що на початкових етапах закриття шахт основний акцент часто робився на соціальній підтримці та компенсаційних механізмах. Такі заходи були необхідними, однак самі по собі не забезпечували формування нової економічної бази регіонів.

3. СППІ може стати інструментом довгострокової перебудови територій

У контексті нових підходів ЄС особливого значення для України набуває роль Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій (СППІ).

СППІ доцільно розглядати не лише як перелік окремих проєктів для фінансування, а як механізм узгодження інвестиційної політики громади або регіону.

Він може забезпечувати:

- визначення інвестиційних пріоритетів;
- формування узгодженого портфеля проєктів;

- координація взаємопов'язаних інвестиційних рішень;
- зв'язок між стратегією, бюджетом, просторовим плануванням і джерелами фінансування.

Фактично йдеться про перехід від логіки окремих проєктів до скоординованого інвестиційного управління, де різні інструменти розвитку працюють як єдина система структурної трансформації території.

4. Трансформація територій потребує комплексних змін

Досвід Німеччини показує, що справедлива трансформація не обмежується реалізацією окремих проєктів. Створення нової економічної моделі території потребує одночасних змін у кількох сферах.

Йдеться, зокрема, про:

- підготовку територій для нових інвестицій;
- модернізацію енергетичної та транспортної інфраструктури;
- розвиток індустріальних майданчиків;
- підтримку малого і середнього бізнесу;
- підготовку кадрів;
- співпрацю між бізнесом, університетами та громадами;
- розвиток нових секторів економіки.

Такий підхід дозволяє не лише компенсувати втрату традиційних галузей, а формувати нові економічні функції територій і створювати довгострокові джерела зайнятості.

Для України це означає необхідність переходу від фрагментованих проєктних рішень до системного бачення розвитку територій, де інфраструктура, енергетика, промисловість, освіта та ринок праці розглядаються як взаємопов'язані складові єдиного процесу трансформації.

5. Україні варто враховувати можливі зміни у фінансовій політиці ЄС

Дискусії щодо майбутнього бюджету ЄС на 2028–2034 роки свідчать про поступову зміну підходів до фінансування трансформаційних процесів.

У новій архітектурі ЄС підтримка територій справедливої трансформації може дедалі більше поєднуватися з ширшими пріоритетами:

- промислової конкурентоспроможності;
- енергетичної безпеки;
- економічної стійкості;
- розвитку чистих технологій;
- модернізації ринку праці.

У зв'язку з цим українським громадам і регіонам важливо формувати проєкти та інвестиційні програми, які одночасно:

- підтримують економічну перебудову територій;
- створюють нові робочі місця;
- підвищують енергетичну стійкість;
- сприяють розвитку нових виробництв і технологій;
- відповідають цілям декарбонізації та модернізації економіки.

Такий підхід дозволить громадам бути більш адаптованими до можливих змін у системі фінансування ЄС та розширить можливості залучення різних джерел підтримки.

Водночас зміна підходів ЄС до справедливої трансформації створює для України не лише ризики адаптації до нової фінансової та політичної архітектури, а й нові можливості. Поєднання політики трансформації територій із питаннями промислової модернізації, енергетичної

стійкості та економічного відновлення потенційно розширює коло інструментів і джерел підтримки, доступних для українських регіонів у процесі повоєнного відновлення.

6. Україні важливо враховувати роль промислової політики та державної підтримки

Досвід Німеччини показує, що справедлива трансформація реалізовувалася не лише через механізми підтримки ЄС, подібні до логіки JTF (Фонду справедливої трансформації), а й шляхом масштабної державної підтримки структурної перебудови економіки через інфраструктурні інвестиції, модернізацію промисловості, розвиток нових виробництв, підтримку досліджень, інновацій та енергетичної інфраструктури. Одним із прикладів є погоджена Європейською Комісією у 2026 році німецька програма державної допомоги обсягом 5 млрд євро, спрямована на модернізацію та технологічне оновлення промисловості.

У цьому сенсі німецький досвід важливий для України не як модель прямого копіювання, а як приклад активної ролі держави у створенні нової економічної основи для територій, що проходять трансформацію.

Водночас українські умови суттєво відрізняються від німецьких. Війна, обмежені бюджетні ресурси та залежність від міжнародної підтримки не дозволяють Україні використовувати масштабну модель державної допомоги, характерну для Німеччини.

Тому для України реалістичнішим підходом є поєднання міжнародного фінансування, приватних інвестицій, вибіркового державних стимулів та інфраструктурних рішень. Такі інструменти мають бути спрямовані не лише на компенсацію наслідків скорочення вугільної галузі, а насамперед на створення умов для нових виробництв, робочих місць, енергетичних проєктів та нової економічної спеціалізації громад і регіонів.

У цьому полягає ключовий урок для України: справедлива трансформація потребує не тільки планів дій і донорської підтримки, а й активної державної політики, здатної поєднати соціальні, інвестиційні, промислові та енергетичні рішення.

Висновок

Україна входить у політику справедливої трансформації в момент, коли сама логіка цієї політики в ЄС уже змінюється. Якщо початкова модель ЄС була зосереджена переважно на підтримці вугільних територій і пом'якшенні соціальних наслідків структурних змін, то після 2022 року справедлива трансформація дедалі більше інтегрується у ширшу політику економічної перебудови, промислової модернізації, енергетичної безпеки та конкурентоспроможності.

У цьому контексті Європейський зелений курс поступово перестає сприйматися лише як окрема кліматична політика та дедалі більше поєднується з питаннями промислового розвитку, економічної стійкості та безпеки ЄС. Це особливо помітно у дискусіях щодо бюджету ЄС на 2028–2034 роки, де підтримка територій справедливої трансформації дедалі частіше розглядається у зв'язку з ширшими пріоритетами економічної та промислової політики.

Для України це означає, що формування власної моделі справедливої трансформації не може обмежуватися лише відтворенням раннього європейського підходу. Українська модель закономірно починається з вугільних громад, планів дій, донорської підтримки та пом'якшення соціальних наслідків структурних змін. Водночас уже зараз вона має враховувати нову логіку розвитку ЄС, у якій трансформація територій дедалі більше поєднується з питаннями промислової політики, енергетичної стійкості, інвестицій та економічної модернізації.

Німецький досвід показує, що довгострокова трансформація територій потребує не лише соціальної підтримки, а формування нової економічної основи регіонів через інфраструктурні інвестиції, модернізацію промисловості, розвиток нових виробництв, науки, освіти та інновацій.

Саме тому справедлива трансформація має розглядатися не лише як політика підтримки територій, залежних від вугільної промисловості, а як інструмент структурного оновлення регіонів.

У практичному вимірі це означає перехід від логіки окремих проєктів до комплексного розвитку територій, де інфраструктура, енергетика, промисловість, освіта, ринок праці та інвестиційна політика розглядаються як взаємопов'язані складові єдиного процесу трансформації. У цьому контексті важливого значення набуває роль Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій, який може стати механізмом координації довгострокових інвестиційних рішень та формування нової економічної моделі територій.

Водночас сучасна європейська політика дедалі більше поєднує підтримку трансформації територій із питаннями промислової конкурентоспроможності, енергетичної безпеки та розвитку нових технологій. Це означає, що українські громади та регіони мають формувати проєкти й інвестиційні програми, спрямовані не лише на пом'якшення наслідків структурних змін, а й на створення нової економічної основи розвитку територій.

Окремим важливим уроком німецького досвіду є значна роль держави у процесі трансформації. Водночас українські умови суттєво відрізняються через війну, бюджетні обмеження та залежність від міжнародної підтримки. Тому українська модель потребує поєднання міжнародного фінансування, приватних інвестицій, вибіркового державних стимулів та інфраструктурних рішень, спрямованих на структурне оновлення економіки територій.

Таким чином, головний виклик для України полягає не лише у проходженні початкового етапу справедливої трансформації, а у здатності вже зараз адаптувати свою модель до нової логіки розвитку ЄС. У цій логіці справедлива трансформація дедалі більше стає частиною ширшої політики економічної, промислової та енергетичної перебудови. Саме тому для України вона може стати не лише механізмом підтримки вугільних територій, а одним із ключових інструментів повоєнного відновлення, модернізації економіки та європейської інтеграції.

Олександр Софій
Микола Крат